

УДК 338.24:338.439.003

DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/1-86-9>

Постова В. В.

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

ВИКОРИСТАННЯ КЛАСТЕРНИХ ІНІЦІАТИВ У СИСТЕМІ РОЗВИТКУ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

У статті досліджено використання кластерних ініціатив у системі розвитку ресторанного господарства України. Розроблено класифікацію продовольчих продуктів АПК, які реалізуються закладами ресторанного господарства. Актуальність вибраної теми зумовлена необхідністю розвитку концепції державних ініціатив кластеризації ресторанного господарства як механізму програмного регулювання ефективності ресторанного господарства. Наведено механізм взаємодії кластера ресторанного господарства. Визначено, що введення в дію кластерів ресторанного господарства дасть змогу ініціювати процес зміни структури закупівель закладами ресторанного господарства на користь вітчизняної сировини. Проаналізовано та встановлено, що для розвитку ресторанного господарства досить привабливими є туристичні регіони, в яких можна буде сформувати основні кластери: харчовий, туристичний та транспортний. Наведено класифікацію кластерів туристичного регіону.

Ключові слова: кластерні ініціативи, ресторанне господарство, фермерське господарство, кластеризація, харчовий кластер, туристичний кластер, транспортний кластер.

Постановка проблеми. Участь держави в економіці повинна відбуватися через державне регулювання процесів розподілу ресурсів та доходів, забезпечення добробуту населення, а також координування економічного розвитку України та окремих видів діяльності. Формування ефективності економічної системи ресторанного господарства відбувається на мегарівні, макрорівні, мезорівні, мікрорівні та нанорівні. На мегарівні ресторанне господарство України не є лідером та прикладом для різних країн світу щодо досвіду державного регулювання, тенденцій розвитку ресторанної індустрії, підтримки бізнесу, формування стандартів діяльності закладів даного типу та методів ведення ресторанного бізнесу [1].

Розвиток ресторанного господарства України формується за аналогією країн світу, де найбільше розвинута ресторанна індустрія: Франції, США, Великобританії, Німеччини, Італії та багатьох інших. Починаючи з 2010 р. у світі сформувалася тенденція до зростання ресторанної індустрії, але в Україні все навпаки, оскільки відбувається стійке скорочення кількісних та якісних показників ресторанного господарств. Така тенденція пов'язана зі зниженням рівня добробуту населення України, скороченням купівельної спроможності, недостатньою участю держави в регулюванні діяльності ресторанного господарства, а також великим впливом пандемії коронавірусу COVID-19.

Програмне регулювання діяльності закладів ресторанного господарства, що відбувається у вигляді програм розвитку харчової інфраструктури в певних регіонах, сприяння кластеризації ресторанного господарства регіонів України майже не представлено. Більша увага приділяється туристичному, а також курортно-рекреаційному кластерам, тому ресторанне господарство в регіональних програмах розвитку мало представлене, лише кількістю закладів у складі роздрібно-торгівлі певного регіону [2]. Лише Львівська область демонструє позитивні наслідки синергетичного ефекту кластеризації туристичної, готельної, а також ресторанної діяльності.

Перш за все актуальним для України в рамках процесів глобалізації є використання досвіду інтеграції у міжнародний торговий простір. Тому використання кластерного підходу на зазначених вище чотирьох рівнях допоможе у побудові єдиної

концепції розвитку держави саме як частини міжнародного співтовариства. Саме тому на мегарівні необхідно визначити загальні напрями розвитку України, урахувавши курс на євроінтеграцію. Це необхідно здійснювати з метою формування тісних взаємозв'язків з Європейським співтовариством. На макрорівні необхідне визначення державних пріоритетів у стимулюванні розвитку окремих видів економічної діяльності [3]. Щодо мезорівня, то він стосується напрямів розвитку окремих регіонів України. А на мікрорівні допускається створення угруповань окремих підприємств, що займаються суміжною або перехресною діяльністю.

Саме тому використання даного кластерного підходу може стати поштовхом для розвитку суміжних видів економічної діяльності, що призведе до підвищення ефективності та розвитку ресторанного господарства. Отже, розроблення концепції кластеризації ресторанного господарства є актуальним та має практичне значення для підвищення конкурентоспроможності галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ефективності формування кластерів ресторанного господарства вивчаються багатьма сучасними науковцями. Найбільш відомі з них Б.В. Буркинський [1], В.В. Завальнюк [2], Г.М. Коломієць [3], І.В. Колупаєва [4], О.М. Кравченко [5], О.М. Кравченко [6], П.Ю. Курмаєв [7], М.П. Мальська [9], О.В. Ольшанська, А.О. Мельник [10], І.В. Скавронська [11] та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте регуляторні механізми забезпечення ефективності ресторанного господарства на різних ієрархічних рівнях, роль державних ініціатив кластеризації у ресторанному господарстві України залишаються розглянутими недостатньо і потребують доопрацювання. Актуальність та недостатнє вивчення визначених питань зумовили вибір теми дослідження.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є розроблення напрямів розвитку концепції державних ініціатив кластеризації ресторанного господарства як механізму програмного регулювання ефективності ресторанного господарства.

Виклад основного матеріалу. Участь будь-якого підприємства у кластері дасть йому змогу розширити доступ до нових методів роботи, використання сучасних технологій, зробити дані

заклади більш гнучкими та здатними до швидкого реагування на потреби ринку, оперативного впроваджувати інновації у свою діяльність [4]. Розглядаючи ресторанне господарство як складову частину туристичного або харчового кластера, можливо прослідкувати, як вони впливають один на одного, а також сприяють розвитку інфраструктури ринку послуг. Також із розвитком ресторанного господарства можливе зростання попиту на продукцію харчової промисловості, оскільки підприємства ресторанного господарства забезпечуватимуть необхідний попит, а харчова промисловість постачатиме їм сировину. Також розвиток ресторанного господарства тісно пов'язаний із туристичним бізнесом, оскільки обслуговує його та створює додаткові туристичні інтереси. У зв'язку із цим розвиватиметься ціла інфраструктура, що спричинятиме збільшення кількості робочих місць та формування нового напрямку робочої сили.

Як правило, такі угруповання прямо або опосередковано диктують свої умови щодо навчальних програм закладів вищої освіти, оскільки формують попит на визначений напрям спеціалістів.

Сьогодні менеджери закладів ресторанного господарства часто мають проблему з постачанням якісної продукції, яка найчастіше є імпоротною.

У цьому разі можна запропонувати формування кластера, який буде орієнтований на просування вітчизняних продуктів харчування [5]. Це сприятиме підвищенню якості, стандартів харчування, створенню позитивного іміджу даних вітчизняних продуктів. Для кафе та ресторанів переорієнтація на вітчизняний ринок дасть змогу знизити витрати на закупівлю імпоротної продукції, що, своєю чергою, створить нові робочі місця у сфері виробництва сировини через збільшення споживання продукції вітчизняного агропромислового комплексу [6]. Для підвищення ефективності діяльності підприємств ресторанного господарства необхідна надійна сировинна база, тому можна використовувати спеціально створені в рамках харчового кластера фермерські господарства, які працюватимуть лише на забезпечення потреб ресторанного бізнесу, матимуть спеціалізовану торговельну марку, постачання обмеженими партіями, але високої якості.

Для використання переважно вітчизняної продукції для приготування страв у закладах ресторанного господарства варто використовувати замкнутий цикл виробництва, який відбуватиметься під замовлення підприємств ресторанного господарства (рис. 1).

Рис. 1. Класифікація продовольчих продуктів АПК, які реалізуються закладами ресторанного господарства

Джерело: авторська розробка

Отже, з метою забезпечення взаємодії на базі харчового кластера необхідно виділити кластер ресторанного господарства, до складу якого потрібно віднести заклади ресторанного господарства, фермерські господарства, підрозділи лікеро-горілчаних та консервних заводів, а також заводів із виробництва напівфабрикатів, навчальні заклади регіону діяльності закладів, науково-дослідні лабораторії, торговельні посередники та бази постачання (рис. 2).

Діяльність закладів ресторанного господарства також пов'язана не лише з АПК, а й із туристичною та транспортною системами. Досить привабливими для розвитку ресторанного господарства є туристичні регіони, в яких можна буде сформулювати основні кластери: харчовий, туристичний та транспортний (рис. 3).

Отже, з рис. 3 видно, що ресторанне господарство увійшло до складу харчового кластера. Така взаємодія спричинить підвищення рівня безпеки та корисності продукції, яка була вироблена в певному регіоні, переорієнтацію споживчих переваг на вітчизняну продукцію, підвищення затребуваності даної продукції, її конкурентоспроможності, створення нових робочих місць у всьому обслуговуючому ланцюгу, а також формування комплексної системи виробництва, переробки та доставки продукції закладів ресторанного господарства кінцевому споживачеві.

Уведення в дію кластерів ресторанного господарства дасть змогу ініціювати процес зміни структури закупівель даними закладами ресторанного господарства на користь вітчизняної сировини, що, своєю чергою, скоротить у такий спосіб залежність від нестабільності зовнішньо-економічної ситуації, а також зменшить витрати на доставку необхідної сировини та витрати на розмитнення, забезпечить стабільний попит на продукцію високої якості для АПК певного регіону [7]. Об'єднання у кластери формуватиме спе-

цифічний економічний простір із метою розширення сфери вільної торгівлі, а також вільного переміщення капіталу та людських ресурсів, що, своєю чергою, виконуватиме роль структуроутворюючих елементів глобальної системи [8].

Оскільки сьогодні практично відсутня можливість потужної фінансової підтримки з боку держави через пандемію коронавірусу COVID-19, тому ускладнено на даному етапі залучення іноземних інвестицій, потрібно використовувати методи, які потребуватимуть найменших фінансових вкладень. На даному етапі для підтримки діяльності закладів ресторанного господарства необхідно використовувати підходи каталітичної кластерної політики. Використання даних підходів буде зводити зацікавлені сторони між собою за умов обмеженої фінансової підтримки проєктів [9; 10]. Це все надасть можливість пошуку внутрішніх резервів та отримання максимальної користі від ефекту синергії, навіть якщо при цьому буде обмежена можливість фінансування. Це все пов'язано з масштабами кластерів та необхідністю комплексного підходу до побудови чітких взаємозв'язків між даними кластерами. Наведені кластери – це кластери макrorівня, тому доцільним буде створення єдиних українських харчових, туристичних та транспортних кластерів задля виділення пріоритетних напрямів розвитку АПК для кожного регіону [11]. Також необхідними будуть збільшення та оптимізація туристичних потоків, реорганізація транспортної системи. Розвиток таких масштабних кластерних утворень повинен регламентуватися державою, але в такому разі кластер ресторанного господарства повинен бути окремим у кожному регіоні, ураховуючи специфіку певного регіону та забезпечення більшої гнучкості кластера, що не виключатиме необхідності визначення основних напрямів розвитку на державному рівні, а також регламентування відносин між кластером ресторанного господарства та суміжними кластерами.

Рис. 2. Механізм взаємодії кластера ресторанного господарства

Джерело: авторська розробка

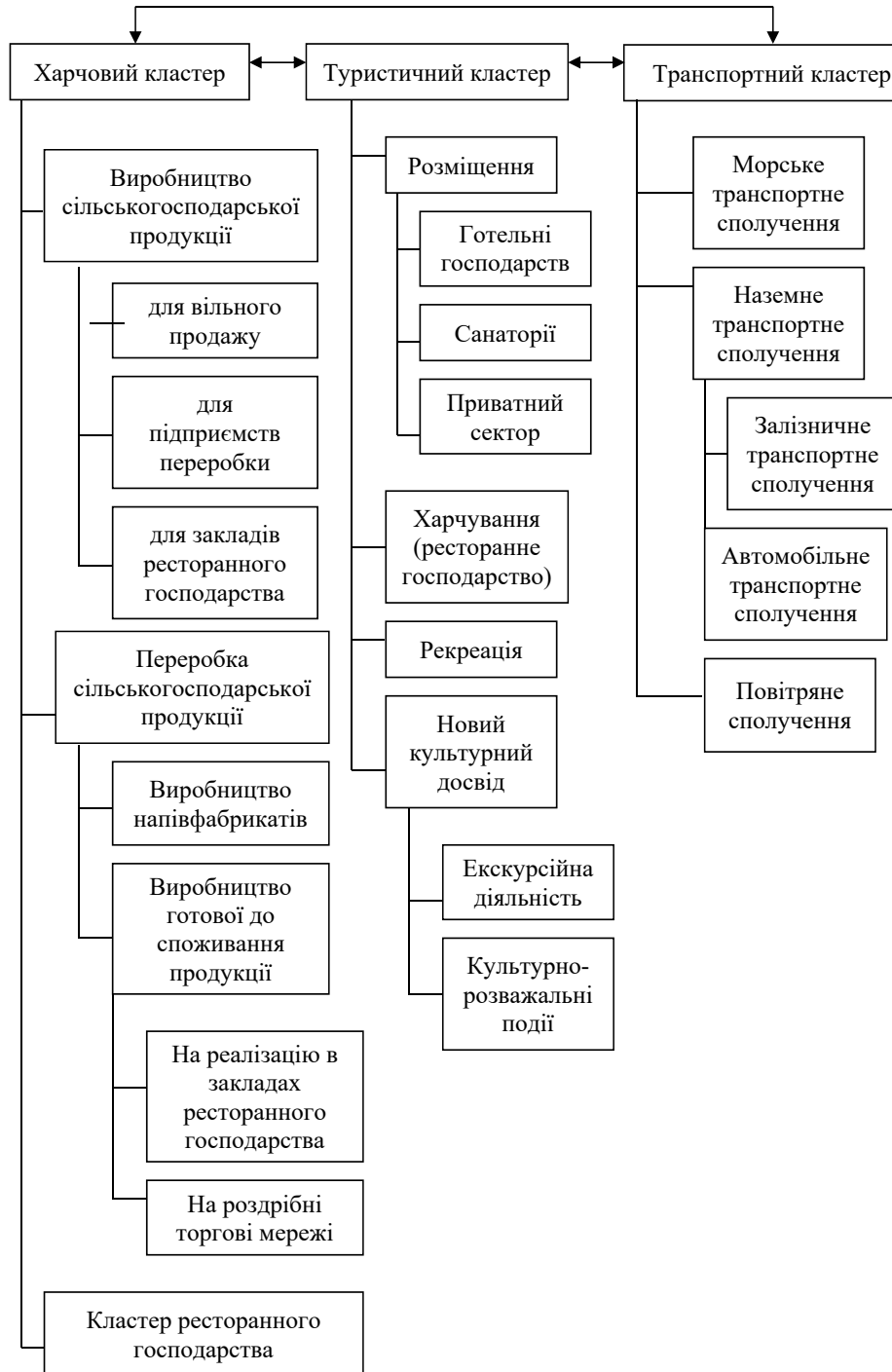

Рис. 3. Класифікація кластерів туристичного регіону

Джерело: авторська розробка

Висновки і пропозиції. Для підвищення макроекономічної ефективності діяльності закладів ресторанного господарства було запропоновано впроваджувати державні цільові програми ініціювання та розвитку кластерів ресторанного господарства на базі харчових та рекреаційно-туристичних кластерів. Визначено місце кластера

ресторанного господарства у структурі харчового та туристичного кластерів, встановлено зв'язок із транспортним кластером. Розроблено модель взаємодії основних учасників кластера ресторанного господарства, що надає можливість стимулювати розвиток як суб'єктів ресторанного господарства, так і суміжних видів економічної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Буркинський Б.В. Роль малого бізнесу в реформуванні економіки регіону. *Економічні інновації*. 2015. № 59. С. 6.
2. Завальнюк В.В. Принципи управління інноваційною діяльністю. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2013. № 5(1). С. 182–185.
3. Коломієць Г. М., Меленцова О. В., Гузенков Ю. Г., Дідорчук І. Л. Кластери в маркетинговій стратегії місцевого самоврядування в умовах децентралізації. *Проблеми економіки*. 2019. №2. С. 89–95.

4. Колупаєва І.В. Державна регуляторна політика: сутність та принципи формування. *Проблеми економіки*. 2013. № 4. С. 99–107.
5. Кравченко О.М. Методичні аспекти розрахунку макроекономічної ефективності ресторанного господарства. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2015. № 9. С. 91–106.
6. Кравченко О.М. Проблеми використання понятійного апарату та класифікації діяльності в сфері ресторанного господарства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. Вип. 10. С. 74–78.
7. Курмаєв П.Ю. Аналіз сучасних підходів до державного регулювання підприємницької діяльності. *Молодий вчений*. 2014. № 10(13). С. 82–84.
8. Левицька І.В., Завальнюк В.В. Особливості впровадження інноваційних технологій в систему управління підприємствами ресторанного господарств. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2013. Вип. 50. С. 199–205.
9. Мальська М.П. Ресторанна справа: технологія та організація обслуговування туристів (теорія та практика) : підручник. Київ : Центр учб. л-ри, 2013. 304 с.
10. Ольшанська О.В., Мельник А.О. Регіональні туристичні кластери як важливий чинник економічного зростання. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2017. № 12. С. 212–216.
11. Скавронська І.В. Пріоритетні напрямки розвитку ресторанної справи України в контексті світового досвіду. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту*. 2009. № 2. С. 232–245.

References:

1. Burkynskiy B.V. (2015) Rol maloho biznesu v reformuvanni ekonomiky rehionu [The role of small business in reforming the region's economy]. *Ekonomichni innovatsii*, no. 59, pp. 6–5.
2. Zavalniuk V.V. (2013) Prynitsy upravlinnia innovatsiinoiu diialnistiu. [Principles of innovation management]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, no. 5 (1), pp. 182–185.
3. Kolomiets H.M., Melencova O.V., Ghuznenkov Ju.Gh., Didorchuk I.L. (2019) Klasteri v marketynhovii stratehii mistsevoho samovriaduvannia v umovakh detsentralizatsii [Clusters in the marketing strategy of local government in the context of decentralization]. *Problemy ekonomiky*, no. 2, pp. 89–95.
4. Kolupaieva I.V. (2013) Derzhavna rehuliatorna polityka: sutnist ta prynitsy formuvannia [State regulatory policy: essence and principles of formation]. *Problemy ekonomiky*, no. 4, pp. 99–107.
5. Kravchenko O.M. (2015) Metodychni aspekty rozrakhunku makroekonomichnoi efektyvosti restorannoho hospodarstva [Methodological aspects of calculating the macroeconomic efficiency of the restaurant industry]. *Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*, no. 9, pp. 91–106.
6. Kravchenko O.M. (2015) Problemy vykorystannia poniatiinoho aparatu ta klasyfikatsii diialnosti v sferi restorannoho hospodarstva [Problems of using the conceptual apparatus and classification of activities in the field of restaurant business]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, vol. 10, pp. 74–78.
7. Kurmaiev P.Yu. (2014) Analiz suchasnykh pidkhodiv do derzhavnoho rehuliuвання pidpriemnytskoi diialnosti [Analysis of modern approaches to state regulation of business]. *Molodyi vchenyi*, no. 10 (13), pp. 82–84.
8. Levytska I.V., Zavalniuk V.V. (2013) Osoblyvosti vprovadzhennia innovatsiinykh tekhnolohii v systemu upravlinnia pidpriemstvamy restorannoho hospodarstv [Features of introduction of innovative technologies in the management system of restaurant enterprises]. *Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu kharchovykh tekhnolohii*, vol. 50, pp. 199–205.
9. Malska M.P. (2013) Restoranna sprava: tekhnolohiia ta orhanizatsiia obsluhovuvannia turystiv (teoriia ta praktyka) [Restaurant business: technology and organization of tourist service (theory and practice)]. Kyiv: Tsentri uchb. (in Ukrainian)
10. Olshanska O.V., Melnyk A.O. (2017) Rehionalni turystychni klasteri yak vazhlyvyi chynnyk ekonomichnoho zrostannia [Regional tourism clusters as an important factor of economic growth]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, no. 12, pp. 212–216.
11. Skavronska I.V. (2009) Priorytetni napriamky rozvytku restorannoi spravy Ukrainy v konteksti svitovoho dosvidu [Priority directions of development of restaurant business of Ukraine in the context of world experience]. *Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu*, no. 2, pp. 232–245.

Постовая В. В.

Винницький торгово-економічний інститут
Київського національного торгово-економічного університета

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КЛАСТЕРНЫХ ИНИЦИАТИВ В СИСТЕМЕ РАЗВИТИЯ РЕСТОРАННОГО ХОЗЯЙСТВА УКРАИНЫ

Резюме

В статье исследовано использование кластерных инициатив в системе развития ресторанного хозяйства Украины. Разработана классификация продовольственных продуктов АПК, которые реализуются заведениями ресторанного хозяйства. Актуальность выбранной темы обусловлена необходимостью развития концепции государственных инициатив кластеризации ресторанного хозяйства как механизма программного регулирования эффективности ресторанного хозяйства. Приведен механизм взаимодействия кластера ресторанного хозяйства. Определено, что введение в действие кластеров ресторанного хозяйства позволит инициировать процесс изменения структуры закупок заведениями ресторанного хозяйства в пользу отечественного сырья. Проанализировано и установлено, что для развития ресторанного хозяйства достаточно привлекательны туристические регионы, в которых можно будет сформировать основные кластеры: пищевой, туристический и транспортный. Приведена классификация кластеров туристического региона.

Ключевые слова: кластерные инициативы, ресторанное хозяйство, фермерское хозяйство, кластеризация, пищевой кластер, туристический кластер, транспортный кластер.

Postova Valentyna

Vinnytsia Trade and Economic Institute
Kyiv National University of Trade and Economics

USE OF CLUSTER INITIATIVES IN THE RESTAURANT DEVELOPMENT SYSTEM OF UKRAINE

Summary

The article investigates the use of cluster initiatives in the system of development of the restaurant industry of Ukraine. The classification of food products of agrarian and industrial complex which are realized by establishments of restaurant economy is developed. The relevance of the chosen topic is due to the need to develop the concept of state initiatives for clustering of the restaurant industry as a mechanism for program regulation of the efficiency of the restaurant industry. The mechanism of interaction of the restaurant cluster is given. It is determined that the introduction of restaurant clusters will allow initiating the process of changing the structure of procurement by restaurants in favor of domestic raw materials. It is analyzed and established that for the development of the restaurant industry are quite attractive tourist regions, in which it will be possible to form the following main clusters: food, tourism and transport. The classification of clusters of the tourist region is given. It will also be necessary to increase and optimize tourist flows and reorganize the transport system. The development of such large-scale clusters should be regulated by the state, but in this case the restaurant cluster should be separate in each region, taking into account the specifics of a particular region and providing greater cluster flexibility, which will not eliminate the need to define restaurant cluster and adjacent clusters. Therefore, to increase the macroeconomic efficiency of restaurants, it was proposed to implement state targeted programs for the initiation and development of clusters of restaurants on the basis of food and recreational tourism clusters. The place of the restaurant cluster in the structure of food and tourism clusters was also determined, the connection with the transport cluster was established. A model of interaction of the main participants of the restaurant cluster has been developed, which provides an opportunity to stimulate the development of both restaurant entities and related economic activities.

Keywords: cluster initiatives, restaurant business, farm, clustering, food cluster, tourism cluster, transport cluster.

